

Тетяна ДНІПРОВСЬКА,

кандидат педагогічних наук,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського

ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ

У статті розглянуто педагогічні аспекти застосування інтерактивних методів при навчанні майбутніх інженерів. Наведено особливості педагогічної технології застосування інтерактивних методів при навчанні студентів іноземної мови. Представлено етапи та особливості використання кейс-методу при навчанні студентів іноземної мови за професійним спрямуванням. Наведено педагогічні умови застосування кейс-методу при навчанні студентів іноземної мови за професійним спрямуванням.

Ключові слова: навчання майбутніх інженерів, іноземна мова, інтерактивні методи, кейс-метод, педагогічна технологія.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Іноземна мова в системі сучасної освіти сьогодні посідає особливе місце в силу своїх соціальних, пізнавальних та розвиваючих функцій, і є важливим засобом спілкування, пізнання і розширення світу. У новій ситуації розвитку українського суспільства знання іноземної мови перетворюється в категорію, що реально затребувана в практичній і інтелектуальній діяльності сучасної людини як фахівця певної галузі.

В умовах процесу глобалізації світового ринку праці володіння студентами іноземною мовою підвищує статус вітчизняних фахівців, підсилює професійну конкурентоспроможність, забезпечує успіх наукових і ділових контактів. Сучасна освіта задає умови, зміст і технології навчання, що спрямовані на розвиток відповідних компетенцій і якостей особистості майбутніх фахівців, а знання з іноземної мови розширюють професійний контекст, роблять його професійне поле ширше за рахунок доступності зарубіжної інформації. Соціальне замовлення також виражається в

престижності знання іноземної мови, в пріоритетах, які ставлять перед собою студенти, тим самим актуалізуючи прагматичні аспекти навчання іноземної мови у ВНЗ [1].

Аналіз навчального середовища технічного ВНЗ показав, що викладачі в своїй роботі недостатньо орієнтуються на професійно-особистісну підготовку студентів, і, тим більше мало акцентують увагу на свідомій активності студентів в здобутті знань, віддаючи перевагу умінням читати і розуміти спеціальну літературу, говорити на повсякденні теми, переводити з іноземної мови професійні тексти.

В аспекті вирішення цієї проблеми окремі ВНЗ намагаються покращити стан справ шляхом розробки різних цільових програм та впровадження курсів з вивчення іноземних мов. Так, у 2016 році в рамках виконання наказу президента України про оголошення 2016 року «Роком англійської мови» викладачами кафедри філології та видавничої справи Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського проводилися курси з вивчення англійської мови для науково-педагогічних працівників ВНЗ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основним підходам та характеристикам технологій при навчанні іноземних мов присвячено дослідження С. Хейнса [2], де учений класифікує та моделює декілька видів технологій навчання іноземних мов. Е. Арванітопуло визначено особливості проектних методик навчання іноземних мов, нею також запропоновано комплекси вправ з навчання окремих видів мовленнєвої діяльності на основі методу проектів [3].

У дослідженні Т. Бутакової надано ретроспективну характеристику методик професійно орієнтованого навчання іноземних мов у технічних ВНЗ, побудовано періодизацію змін поглядів у наукових колах на проблему навчання іноземних мов [4].

Учені Н. Муліна та А. Томіліна у своїх дослідженнях провели проектування дистанційного курсу з англійської мови, використання системи електронного навчання Moodle при вивченні іноземної мови [5; 6].

Водночас, сьогодні недостатньо представлено основні підходи до побудови педагогічної технології застосування інтерактивних методів при навчанні студентів іноземної мови професійного спрямування.

Метою статті є розгляд педагогічних аспектів застосування інтерактивних методів при навчанні майбутніх інженерів; розробка педагогічної технології застосування інтерактивних методів при навчанні студентів іноземної мови, етапів та особливостей використання кейс-методу при навчанні студентів іноземної мови за професійним спрямуванням.

Виклад основного матеріалу дослідження. Науковці сьогодні виокремлюють таку специфіку навчання іноземної мови студентів технічного ВНЗ:

перетворення іноземної мови у технічному ВНЗ у невід'ємний та найважливіший компонент професійної підготовки майбутніх фахівців;

цілі іншомовної підготовки тут – опанування студентами загальної і спеціальної лексики, формування навичок роботи з іноземною спеціальною літературою, розвиток навичок читання та усного мовлення іноземною мовою;

чітка практична спрямованість та предметність, взаємозв'язок з майбутньою інженерною спеціальністю;

іноземна мова як навчальна дисципліна є засобом формування, формою здійснення та вираження думки про об'єктивну дійсність, чії властивості й закономірності є предметом інших дисциплін;

основним засобом організації комунікативно-пізнавальної діяльності студентів та формою навчання є спілкування;

для формування навичок мовлення та читання іноземною мовою необхідна постійна, цілеспрямована, систематична робота студентів,;

необхідність ефективної організації самостійної роботи студентів та її плановість;

наявність іншомовної технічної фразеології згідно спеціальності [6].

Сьогодні досить популярним є технологічний підхід, який у педагогіці відображений у наукових працях В. П. Беспалька, М. В. Кларіна,

П. І. Підкасистого, Г. К. Селевка, Д. В. Чернилевського та ін.

Серед різноманітних інноваційних напрямків в сучасній лінгводидактиці найбільш ефективними виявлено такі технології навчання, як: навчання в співробітництві (з використанням ділових ігор); проектні технології; інформаційні технології (використання чатів, форумів); продуктивне навчання.

Освітні педагогічні технології сьогодні характеризуються різними назвами, такими як: «сучасні технології навчання», «інтерактивні технології навчання», «нові методи навчання», «активні методи навчання». Усі ці назви тотожні поняттю «інноваційні технології навчання».

Інноваційна освіта відіграє важливу роль та дозволяє стимулювати й проектувати новий тип діяльності як людини, так й суспільства в цілому.

При традиційній освіті роль педагога носить предметно-технократичний характер. На відміну від неї, інноваційна освіта має особистісно орієнтований напрямок, що забезпечує творчий та продуктивний характер навчальної діяльності. Педагог тут також виконує функцію співучасника навчального процесу, коли навчання побудовано як діалог студентів між собою та реальністю.

Інноваційні технології навчання, згідно аналізу наукової літератури, мають сьогодні два визнані напрямки [6]:

1) «активізація пізнавальної діяльності» – студент одержує готову пізнавальну інформацію від педагога. При цьому характер навчання – пасивний, студент представляє позицію пасивного об'єкта, відсутні елементи творчості, немає самостійності, переважають елементи традиційного репродуктивного навчання. При такій організації студенти здобувають знання, навички без творчого використання їх на практиці, що формує пасивну особистість;

2) «інтерактивні технології навчання» відносяться до комунікативно-орієнтованого напрямку в навчанні. Ця модель сконцентрована саме на особистості студента, що після випуску з ВНЗ здатна до самовираження й самореалізації. Основою такої технології виступає особистісно-орієнтована

взаємодія викладача й студентів.

Головна думка при інтерактивному навчанні: студент – це не пасивний об'єкт освітнього процесу і спостерігач, а активний суб'єкт і учасник. До найбільш популярних методів інтерактивного навчання, що сприяють активному включенню студентів в процес придбання й переробки знань, належать «круглий стіл», «дебати», «мозковий штурм», «дискусії», які засновані на колективному та творчому підході до навчання.

При обґрунтуванні педагогічної технології навчання студентів іноземним мовам, що заснована інтерактивних методах, ми враховували такі аспекти: майбутні інженери щодня забезпечують функціонування та розвиток підприємства, спираючись на основні функції управління, принципи, закономірності, механізми виробничої сфери; управлінський вид діяльності зумовлює необхідність міцного знання загальної теорії і практики управління, основ управлінської діяльності, основних стилей управління тощо; інженер здійснює взаємодію з іншими фахівцями.

Головна мета такої технології – це досягнення високого рівня знань студентів з іноземної мови, забезпечення керованості цього процесу, активне використання методу кейс-стаді, як різновиду методів інтерактивного навчання.

Для обґрунтування змісту й умов функціонування такої технології нами обраний дидактичний процес, головними структурними компонентами якого є цільовий, стимулюючо-мотиваційний, змістовний, операційно-діяльнісний, контрольно-регулюючий, оцінно-результативний і суб'єкт-суб'єктний.

Методична складова забезпечує підтримання суб'єкт-суб'єктних взаємовідносин між майбутніми інженерами та викладачами. Також ми намагалися у нашій технології органічно поєднати такі три рівні: науковий, теоретико-методичний та праксиологічний.

Науковий рівень передбачає застосування професійної педагогіки, яка досліджує та обґрунтовує цілі, зміст і методи професійної освіти та проектує педагогічні процеси у ВНЗ.

Теоретико-методичний рівень можна визначити як теоретичне

визначення ієрархії цілей, змісту, методів, методик, технологій, засобів та організаційних форм навчання майбутніх інженерів іноземним мовам.

Праксиологічний рівень полягає у практичній реалізації нашої технології, результатом якої є розвиненість іншомовної комунікативної компетентності студентів.

У навчальному процесі Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського проводиться достатньо заходів щодо розробки та впровадження активних методів навчання студентів, впровадження здобутків на основі проблемного та продуктивного навчання, використання інформаційно-комунікативних засобів, що вважаються сучасними універсальними методичними засобами для навчання студентів. Однак одним з найбільш ефективних методів сьогодні вважають використання такого цікавого інтерактивного методу як кейс-стаді.

Сьогодні визначено два розповсюджені різновиди кейсів – американські та європейські. Обсяг кейсів американського звичайно більше за обсягом 20-25 сторінок тексту, європейські ж у два рази менше, вони багатоваріантні й не вказують на єдине вірне розв'язання завдання.

Відмінною особливістю методу case-study є створення проблемної ситуації на основі фактів з реального життя. Створення кейсу фактично допомагає студентам отримати готове рішення, яке можна застосувати у схожих ситуаціях при виконанні виробничих функцій за спеціальністю на підприємстві.

Для того, щоб кейс досяг своєї мети було враховано необхідність створення таких основних умов у навчальному процесі: творча атмосфера, мотивованість студентів, кваліфікований викладач, що постійно заохочує студентів до креативу, добре виконаний кейс, визначена методика його використання в навчальному процесі та зрозуміла система оцінювання.

Ідеї методу case-study, що викладені у працях багатьох відомих науковців та методистів, зводяться до таких характеристик:

1. Метод призначений для отримання знань з дисциплін, істина в яких немає однозначної відповіді на поставлене питання, а є кілька відповідей.

2. Акцент навчання переноситься не на оволодіння готовим знанням, а на його вироблення, на співтворчість студента і викладача.

3. Результатом застосування методу є не тільки знання, але й навички професійної діяльності.

4. За певними правилами розробляється модель конкретної ситуації, що сталася в реальному житті, і відображається той комплекс знань і практичних навичок, які студентам потрібно отримати; при цьому викладач виступає в ролі ведучого, в ролі диспетчера процесу співтворчості.

5. Безсумнівною перевагою методу є розвиток системи цінностей студентів, професійних позицій, життєвих установок.

6. Долається недолік традиційного навчання, що пов'язаний з пасивністю сприйняття інформації та відсутністю творчої конкуренції.

Однією з важливих умов успішності case-study є розвиток інтересів у студентів до занять з іноземної мови. Отже, для цього ми намагалися навчити студентів, як індивідуально, так і в складі групи: аналізувати інформацію, сортувати її для розв'язання заданого завдання, виявляти ключові проблеми, генерувати альтернативні шляхи розв'язання й оцінювати їх, обирати оптимальний шлях і формувати програми дій і т.п. Це все буде потрібно їм у майбутній діяльності на підприємствах.

Досвід використання кейс-методу у навчанні студентів іноземної мови у Кременчуцькому національному університеті імені Михайла Остроградського засвідчив, що він викликає наступні психолого-педагогічні ефекти:

підвищує рівень знання іноземної мови студентів у цілому;

вчить студентів формулювати різні типи запитань та їх варіанти;

підвищує ефективність використання студентами термінів та їх розуміння;

удосконалює навички студентів професійного читання іноземною мовою і обробки інформації;

вчить студентів працювати в команді і виробляти колективні рішення;
розвиває творче мислення студентів;
розвиває навички студентів проведення презентації (вміння публічно представити свою роботу іноземною мовою);
розвиває їх вміння вести дискусію, аргументувати відповіді;
дозволяє повноцінно планувати індивідуальну і групову самостійну роботу студентів.

Наведемо стисло кілька узагальнених етапів щодо створення кейса, який використовується на кафедрі філології та видавничої справи Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського.

1 етап – формування навчальної мети. На цьому етапі визначається місце кейса в структурі навчального курсу, виявлення знань, умінь і навичок, формування соціальних компетенцій студентів. Визначення мети: ілюстрація до теорії або суто практична ситуація, або їх поєднання. Кейс повинен бути написаний зрозумілою студенту мовою.

2 етап – побудова програмної карти кейса. Карта складається з певних тез, які втілюються у тексті. Складається така схема кейса: а) позначаються дійові особи, дії, дається їх характеристика; б) описується ситуація (умови); в) вказуються елементи середовища (зовнішні фактори).

3 етап – визначення соціальної системи для кейса та збір інформації.

4 етап – побудова моделі ситуації.

5 етап – діагностика правильності і ефективності кейса.

6 етап – впровадження кейса в практику навчання студентів при навчанні їх іноземній мові.

При впровадженні розробленої педагогічної технології створювалися наступні педагогічні умови:

побудова навчального процесу на партнерських засадах в суб'єкт-суб'єктній взаємодії;

комфортна атмосфера занять, коли студенти були впевнені у відсутності критики своїх думок та дій з боку інших людей;

стимулювання мовних, когнітивних і творчих здібностей студентів та заохочення активної взаємодії з іншими;

створення контекстних ситуацій, в яких студент усвідомлював, що вивчення іноземної мови пов'язано з його особистістю і інтересами, майбутньою професійною діяльністю на виробництві;

забезпечення диференціації та індивідуалізації навчального процесу з моменту визначення навчальних можливостей кожного студента, його мотивів та здібностей.

При проведенні вільного анкетування студентів, за підсумками використання кейсів, вони зазначили, що стали більше цікавитися й розбиратися в особливостях використання іноземної мови за професійним спрямуванням (82%), підвищили свою іншомовну комунікативну компетентність (76%), побачили інші практичні аспекти використання іноземної мови під час майбутньої професійної діяльності (62%). Крім того, студенти зазначили, що навчилися краще конструктивно реагувати й відповідати на критику (64%), навчилися переконливо наводити аргументи (60%), відповідати опонентам (55%).

Висновки та перспективи подальших досліджень. У результаті проведеного дослідження можна зробити наступні висновки:

1. Інтерактивні методи навчання мають ряд суттєвих переваг, які необхідно використовувати у підготовці студентів ВНЗ.

2. Розглянуто сутність, етапи та педагогічна технологія використання кейс-методу при навчанні студентів дисципліні «Іноземна мова за професійним спрямуванням».

3. Проведення занять з майбутніми інженерами з використанням кейс-методу засвідчило про зростання іншомовної комунікативної компетентності та зацікавленості.

В подальшому планується розробка рекомендацій викладачам щодо змістового наповнення відповідних етапів створення кейса в залежності від особливостей спеціальності майбутнього фахівця.

Список використаної літератури

1. Томіліна А. О. Використання системи електронного навчання Moodle при вивченні іноземної мови /А. О. Томіліна // Педагогіка вищої та середньої школи. – 2014. – Вип. 32. – 2011. – С. 75–80.
2. Haines S. Projects for the ELT Classroom. – Nelson, 1989 – P. 23–90.
3. Арванітопуло Е. Г. Проектна робота з англійської мови учнів старшої школи : навч. посібник / Е. Г. Арванітопуло. – К. : Ленвіт, 2006. – 56 с.
4. Бутакова Т. И. Ретроспективная характеристика методик профессионально ориентированного обучения иностранному языку в технических вузах // Молодой ученый. – 2015. – №11. – С. 1286–1289.
5. Муліна Н. Методика розробки та використання дистанційного курсу англійської мови (старший ступінь у вищому технічному закладі освіти). Автореф. дис. к. пед. н.: 13.00.02 / Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2001. – 22 с.
6. Кузякіна М. Реалізація проектної методики навчання іншомовного спілкування студентів економічних спеціальностей / М. Кузякіна // Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць. – 2012. – Спецвип. 8. – Ч. II. – С. 27–32.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Керницький О. М.

Днепровская Т. Педагогические особенности использования интерактивных методов при обучении студентов иностранному языку профессиональной направленности

В статье рассмотрены педагогические аспекты применения интерактивных методов при обучении будущих инженеров. Приведены особенности педагогической технологии применения интерактивных методов при обучении студентов иностранному языку. Представлены этапы и особенности использования кейс-метода при обучении студентов иностранному языку профессиональной направленности. Приведены педагогические условия применения кейс-метода при обучении студентов иностранному языку профессиональной направленности.

Ключевые слова: обучение будущих инженеров, иностранный язык, интерактивные методы, кейс-метод, педагогическая технология.

Dnirovskaya T. Pedagogical features of the use of interactive methods of students training in foreign language by professional direction

The article deals with the pedagogical aspects of the application of interactive methods in the training of future engineers. The peculiarities of the pedagogical technology of application of interactive methods in teaching foreign language students are given. The stages and peculiarities of the use of the case-method during

the teaching of foreign language students by professional orientation are presented. The pedagogical conditions of application of the case-method during teaching of foreign language students for professional orientation are given.

The main purpose of this technology is to achieve a high level of knowledge of students in a foreign language, to ensure the manageability of this process, to actively use the case-case method as a variety of methods of interactive learning.

A distinctive feature of the case-study method is to create a problem situation based on facts from the real life. Creating a case actually helps students get a ready-made solution that can be applied in similar situations when performing production functions by specialty in an enterprise.

In order for the case to achieve its goal, it was necessary to create the following basic conditions in the educational process: the creative atmosphere, students' motivation, a qualified teacher who constantly encourages students to creative, a well-executed case, a certain method of its use in the educational process and a clear assessment system .

The ideas of the case-study method, set forth in the writings of many well-known scholars and methodologists, are reduced to the following characteristics: the method is designed to obtain knowledge of disciplines, the truth of which there is no unambiguous answer to the question, but there are several answers; the emphasis on learning is not on the mastery of ready-made knowledge, but on its development, on the co-creation of a student and a teacher; the result of applying the method is not only knowledge, but also professional skills; under certain rules a model of a concrete situation that has occurred in real life is developed and displays the complex of knowledge and practical skills that students need to obtain; at the same time, the teacher acts as a leader in the role of manager of the co-creation process; the undoubted advantage of the method is the development of a system of values of students, professional positions, and living systems; the lack of traditional training is associated with the passivity of perception of information and the lack of creative competition.

When introduced pedagogical technology developed the following pedagogical conditions: building a learning process on a partnership basis in the subject-subject interaction; a comfortable atmosphere of classes when students were convinced of the lack of criticism of their thoughts and actions from other people; stimulating linguistic, cognitive and creative abilities of students and encouraging active interaction with others.